

**RESPUBLIKINIO PRIKLAUSOMYBĖS LIGŲ CENTRO, VILNIAUS FILIALO MOBILIOS SVEIKATOS
KLINIKOS ŠVIRKŠČIAMŲ NARKOTIKŲ VARTOTOJŲ RIZIKINGO ELGESIO VERTINIMO
APKLAUSOS DUOMENŲ PRISTATYMAS**

Tyrimo tikslas

Įvertinti švirkščiamų narkotikų vartotojų, besilankančių Respublikinio priklausomybės ligų centro, Vilniaus filialo mobilioje sveikatos klinikoje (švirkštų/adatų keitimas ir konsultavimas), rizikingą elgesį.

Tyrimo vieta. Apklausa buvo vykdoma mobilios sveikatos klinikos dvejose darbo vietose: Vilniaus tabore ir Stoties mikrorajone 2018 m. kovo – lapkričio mėnesiais.

Tyrimo imtis. Apklausta 100 mobilios klinikos klientų, kurie sutiko dalyvauti tyrime.

Atrankos tipas – paprastoji atsitiktinė atranka.

Tyrimo metodai. Tyrimas buvo atliekamas taikant anoniminę anketinę apklausą. Anketa sudaryta remiantis UNODC (Jungtinių Tautų ir narkotikų nusikalstamumo ir prevencijos biuro), PSO (pasaulio sveikatos organizacija) ir UNAIDS (Jungtinių Tautų kovos su AIDS organizacija) nustatytais rodikliais. Klausimyne buvo renkama informacija apie:

- 1) demografinius klientų duomenis (lytį, amžių, išsilavinimą, užimtumą, gyvenamąją vietą);
- 2) psichoaktyvių medžiagų vartojimo įpročius;
- 3) rizikingą elgesį, susijusį su psichoaktyvių medžiagų vartojimu;
- 4) informuotumą apie švirkštų dezinfekavimo būdus ir pagalbą perdozavus;
- 5) rizikingą seksualinį elgesį;
- 6) nusikalstamą veiką;
- 7) gydymąsi dėl priklausomybės narkotinėms medžiagoms;
- 8) dalyvavimą bei norą dalyvauti farmakoterapijos programoje.

Demografiniai duomenys

93 proc. respondentų buvo apklausti Vilniaus tabore, o 7 proc. – Stoties mikrorajone. Klientų amžiaus vidurkis – 34 (± 7) metai. Jauniausiam respondentui – 19 metai, vyriausiam – 55 metų. Tris ketvirtadalius respondentų sudarė vyrai. Beveik pusė apklaustųjų – 30 – 39 metų, daugiau nei ketvirtadalis – 19 – 29 metų amžiaus. Dauguma yra pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą įgiję nedirbantys asmenys, gyvenantys kartu su tėvais arba vieni Vilniuje. Užimtumo skiltyje nurodę „kita“ 7 asmenys pažymėjo, kad yra neįgalūs, 1 asmuo, kad teikia seksualines paslaugas (1 lentelė).

1 lentelė. Respondentų demografiniai duomenys

	Abs. sk.	Procentai
Tyrimo vieta		
Vilniaus taboras	93	93
Stoties mikrorajonas	7	7
Lytis		
Vyras	75	75
Moteris	25	25

Amžius		
19-29	28	28
30-39	48	48
40-49	20	20
50 ir daugiau	4	4

	Abs. sk.	Procentai
Išsilavinimas		
Niekada nesimokė	5	5
Pradinis	20	20
Pagrindinis	29	29
Vidurinis	33	33
Specialus vidurinis	11	11
Aukštasis	2	2
Užimtumas		
Bedarbis	69	69
Dirba (pastovus darbas)	2	2
Dirba (nepastovus darbas)	18	18
Mokausi/Studijuoju	3	3
Kita	8	8
Su kuo gyvena		
Su tėvais	35	35
Su partneriu	19	19
Vienas	29	29
Su partneriu ir vaiku	1	1
Vienas/su vaiku	1	1
Su draugais	11	11
Kita	4	4
Gyvenama vieta		
Vilnius	80	80
Lentvaris	5	5
Trakai	6	6
Rudamina	3	3
Šalčininkai	2	2
Elektrėnai	1	1
Lazdijai	1	1
Ryga (Latvija)	2	2

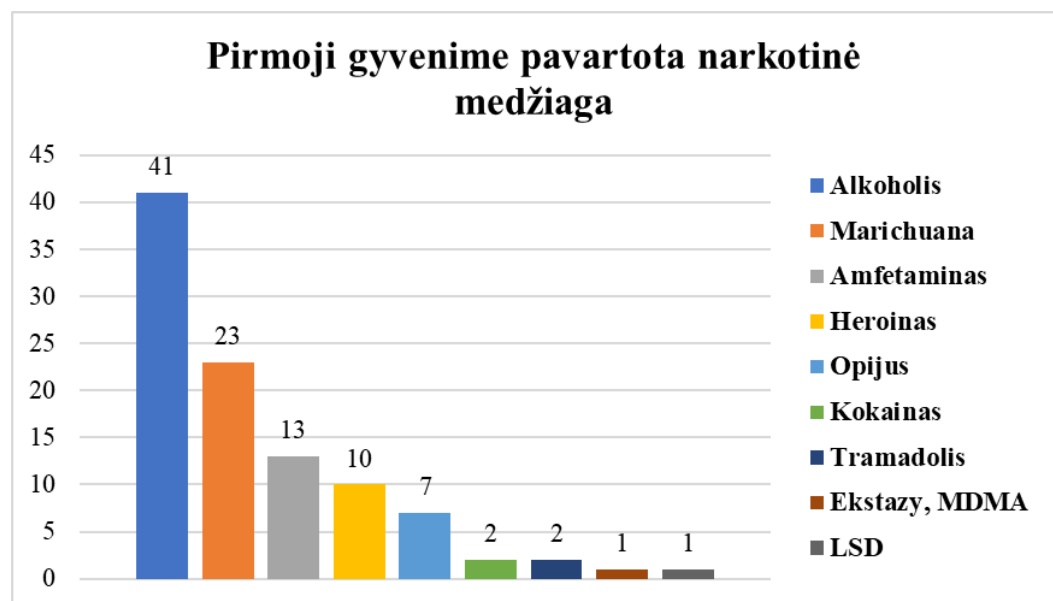
Psichoaktyvių medžiagų vartojimo įpročiai

Beveik visi respondentai, besilankantys VPLC Mobilioje sveikatos klinikoje, nurodė, kad per paskutines 30 dienų vartojo heroiną (99 proc.). Alkoholį vartojo daugiau nei pusė (54 proc.) klientų, o marihuaną – 8 proc. apklaustųjų (2 lentelė).

2 lentelė. Psichoaktyvių medžiagų vartojimas per paskutines 30 dienu

Medžiaga	Per paskutines 30 d. vartojo (abs. sk.)	Per paskutines 30 d. vartojo (proc.)
Heroinas	99	99
Alkoholis	54	54
Amfetaminas	7	7
Marihuana	8	8
Metadonas	2	2
Ekstazi	1	1
Opijus	0	0

Pirma gyvenime pavartota medžiaga, kaip nurodo respondentai, dažniausiai yra alkoholis (41 proc.), marihuana (23 proc.), amfetaminas (13 proc.) arba heroinas (10 proc.) (1 pav.).

1 pav. Pirmoji gyvenime pavartota narkotinė medžiaga (proc.)

Amžiaus vidurkis, kada apklaustieji pavartojo pirmą kartą gyvenime narkotinę medžiagą yra 15 metų (± 3). Jauniausias nurodytas amžius 11 metai, vyriausias – 32 metai.

3 lentelė. Amžius pirmą kartą pavartojus narkotikų

Amžius (metais)	Respondentų sk.	Procentai
<12	2	2
12-15	66	66
16-18	25	25
19-25	5	5
26-36	2	2

Visi apklausoje dalyvavę respondentai nurodė, kad šiuo metu reguliariai vartojama pagrindinė medžiaga yra heroinas. Pagrindinės medžiagos vartojimo būdas – švirkštimas (100 proc. respondentų).

Reguliariai vartojama antrinė narkotinė medžiaga daugiau nei ketvirtadaliui (27 proc.) respondentų yra alkoholis. 2 proc. apklaustųjų be heroino dar vartojo marihuaną, amfetaminą - 1 proc. Alkoholis buvo vartojamas per os (27 proc.), marihuana – rūkant (2 proc.), amfetaminas – švirkščiantis (1 proc.).

Tretinę narkotinę medžiagą – marihuaną, (rūkant 3 proc.) reguliariai vartojo vos 3 proc. apklaustųjų.

Respondentų buvo prašoma atsakyti, kokio amžiaus būdami pirmą kartą susišvirkštė narkotinių medžiagų. Amžiaus vidurkis, kada pirmą kartą susišvirkštė narkotinių medžiagų yra 18 metų (± 3). Jauniausiam respondentui buvo 14 metų, o vyriausiam - 33 metai (4 lentelė).

4 lentelė. Amžius pirmą kartą susišvirkštus narkotikų

Amžius	Respondentų sk.	Procentai
12-15	21	21
16-18	41	41
19-25	34	34
26-30	2	2
31-40	2	2

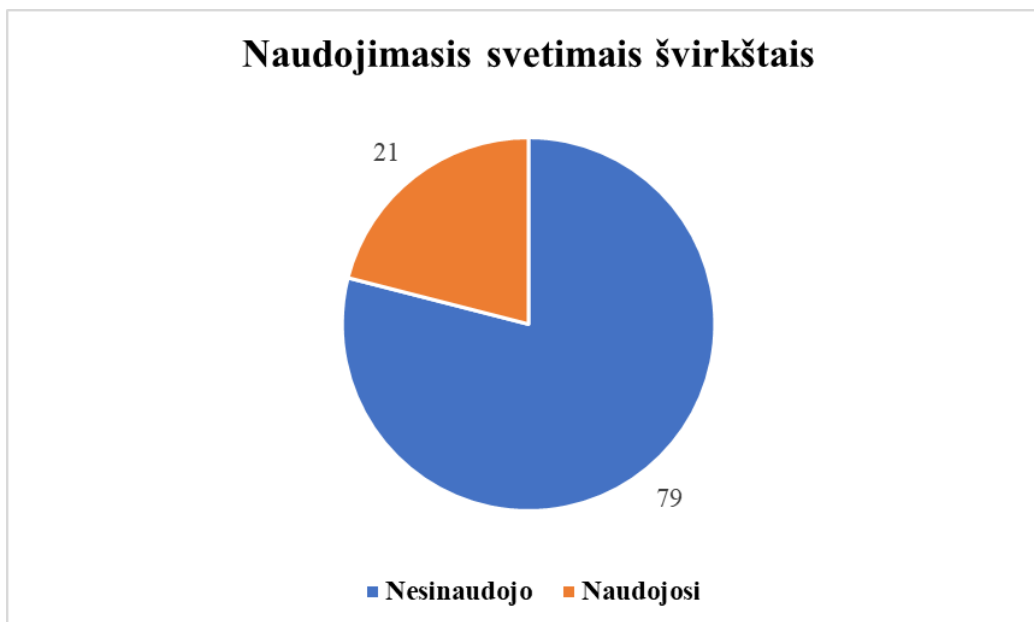
Heroino švirkštimosi dažnio per dieną vidurkis yra 5 kartai (± 2). Gauti rezultatai pasiskirstė po lygiai, mažiau nei pusė respondentų leidžiasi keturis-penkis kartus ir 6 ir daugiau kartų per dieną (5 lentelė).

5 lentelė. Narkotinių medžiagų švirkštimosi dažnis per dieną

Kartai per dieną	Respondentų sk.	Procentai
Vieną kartą	0	0
Du - tris kartus	16	16
Keturis - penkis kartus	42	42
Šešis ir daugiau kartų	42	42

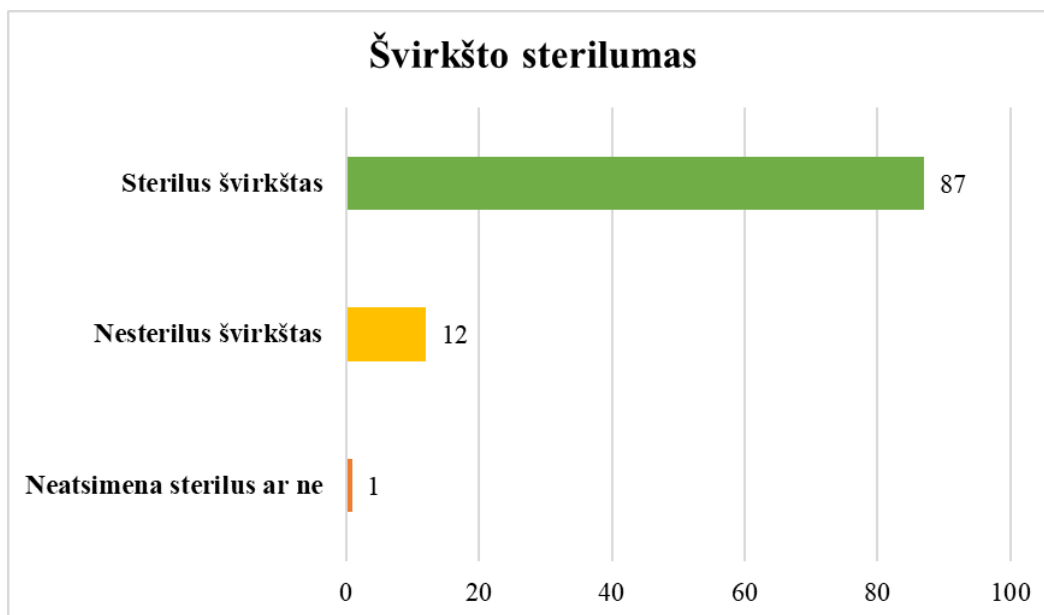
Rizikingas elgesys, susijęs su psichoaktyvių medžiagų vartojimu

79 proc. klientų nurodė, kad per paskutines 30 dienų nesinaudojo svetimais švirkštais, o 21 proc., kad naudojos (2 pav.).

2 pav. Naudojimasis svetimais švirkštais per paskutines 30 dienų (proc.)

87 respondentai (87 proc.) nurodė, kad paskutinį kartą, kai vartojo narkotiką, naudojo sterilų švirkštą. 12 respondentų (12 proc.) nurodė, kad švirkštas buvo nesterilus ir 1 respondentas (1 proc.) neatsimena ar vartojimo metu švirkštas buvo sterilus ar ne (3 pav.).

3 pav. Švirkšto sterilumas, kai paskutinį kartą buvo vartojama narkotinė medžiaga (proc.)

92 respondentai (92 proc.) nurodė, kad yra švirkštęsi narkotikus su savo paties anksčiau naudotu švirkštu, tuo tarpu 8 respondentai (8 proc.) nenaudojo savo paties anksčiau naudoto švirkšto (4 pav.).

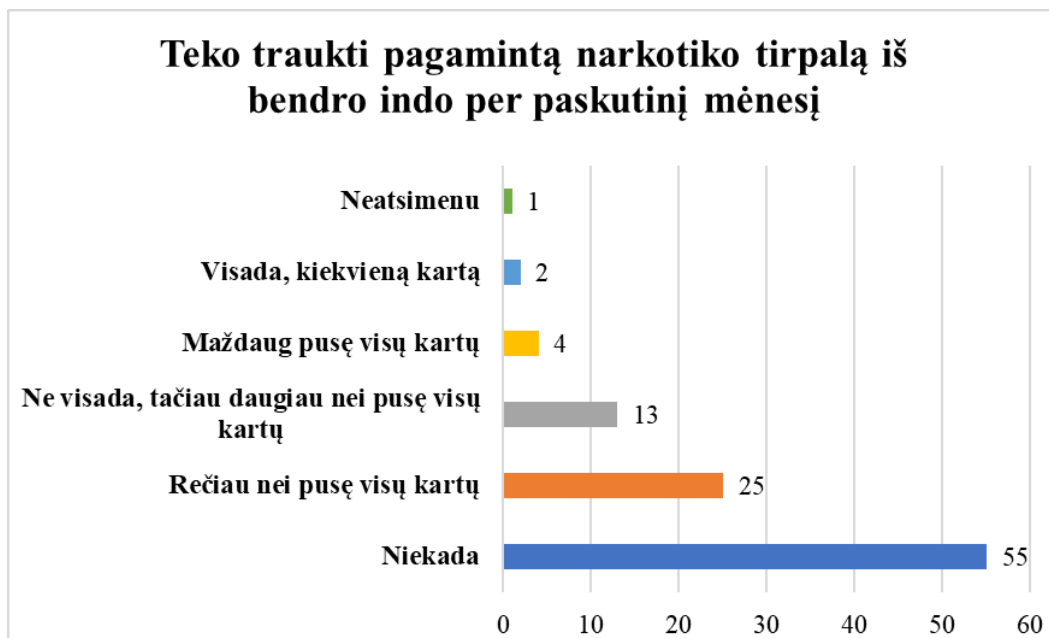
4 pav. Narkotikų švirkštėjimas su savo paties anksčiau naudotu švirkštu (**proc.**)

Dauguma respondentų (60 proc.) nurodė, kad savo švirkštą naudoja nuo trijų iki keturių kartų. Plačiau žiūrėti 6 lentelė

6 lentelė. Kiek kartų švirkštėjasi su savo paties naudotu švirkštu

Kartai	Respondentų sk.	Procentai
Du kartus	26	26
Tris kartus	30	30
Keturis kartus	30	30
Penkis kartus	4	4
Šešis kartus	3	3
Septynis kartus	0	0
Aštuonis kartus	0	0

Tyrimu taip pat buvo siekiama įvertinti, ar respondentai traukė narkotikų tirpalą iš bendro indo. Į klausimą „Ar teko traukti pagamintą narkotiko tirpalą iš bendro indo per paskutinį mėnesį (30 dienų)?“ respondentų atsakymai pasiskirstė: 55 respondentai (55 proc.) nurodė, kad niekada neteko, o 44 respondentai (44 proc.), – kad teko. Išsamesnis respondentų atsakymų pasiskirstymas pateiktas 5 paveiksle.

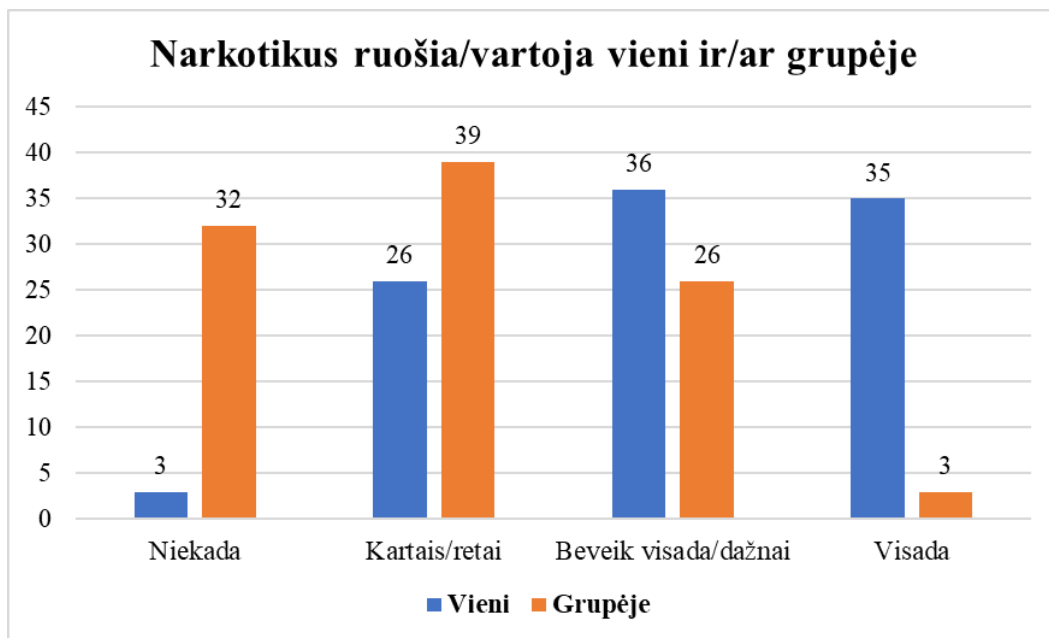
5 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar teko traukti pagamintą narkotiko tirpalą iš bendro indo per paskutinį mėnesį?“ (proc.)

Beveik visi respondentai nurodė, kad per pastarąsias 30 dienų nėra pirkę narkotikų švirkšte (99 respondentai). Išsamiau žiūrėti 6 - amė paveiksle.

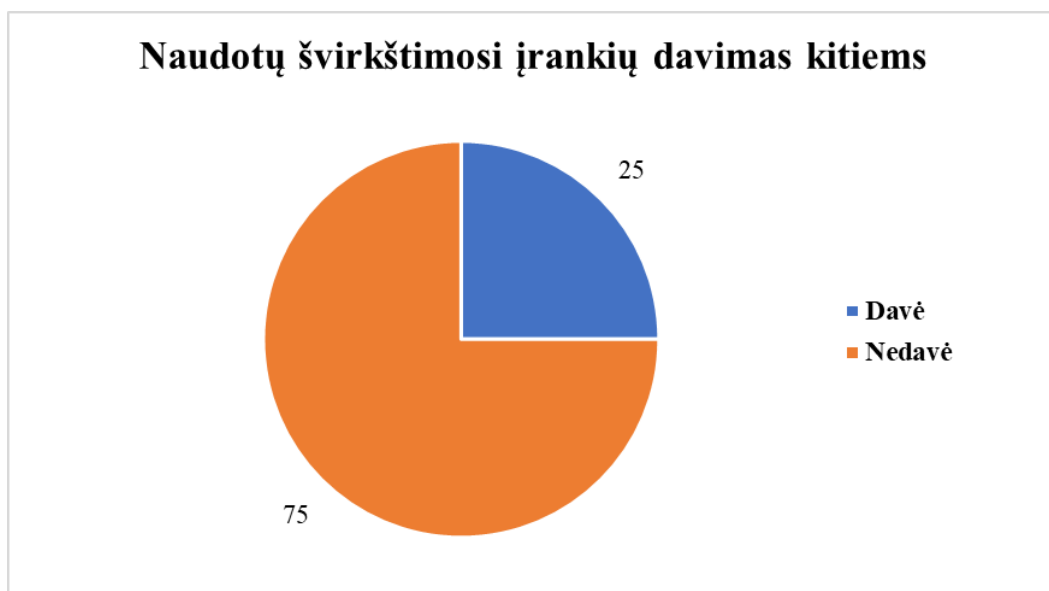
6 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Ar pirko narkotiką prekeivio švirkšte per paskutinį mėnesį (30 dienų)?“ (proc.)

Respondentai narkotikus ruošia/vartoja tiek vieni, tiek grupėje (išsamiau 7 pav.).

7 pav. Narkotikus ruošia/vartoja vieni ir/ar grupėje (proc.)

Savo panaudotus švirkštus per paskutines 30 dienų kitiems asmenimis davė 25 respondentai (25 proc.) (8 pav.).

8 pav. Naudotų švirkštų davimas kitiems asmenims per paskutines 30 dienų (proc.)

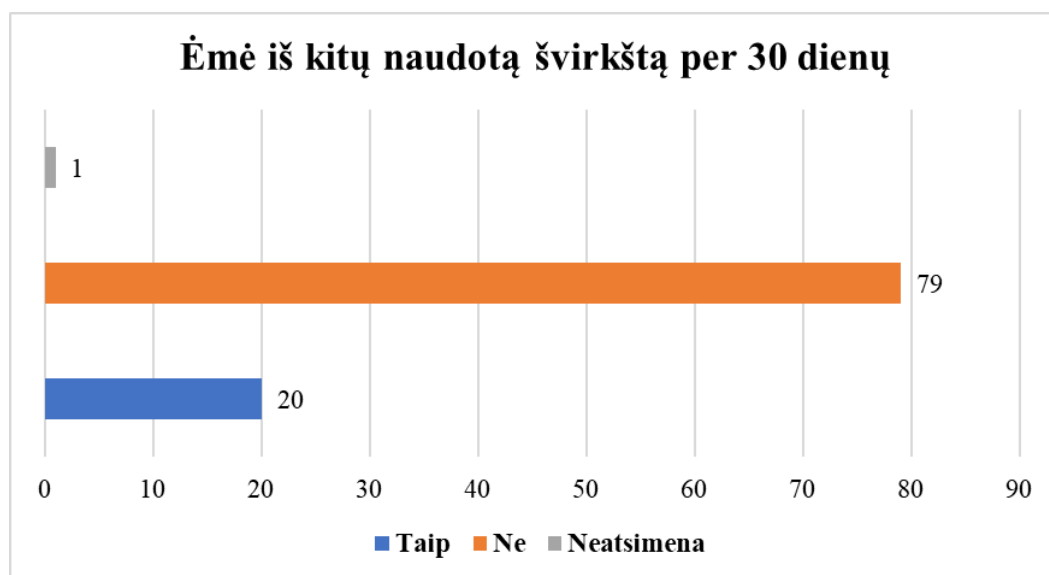
Iš 25 respondentų, nurodžiusių, kad davė kitiems savo švirkštus, vienam asmeniui davė 23 respondentai, dviem asmenims – 2 respondentai (7 lentelė).

7 lentelė. Skaičius žmonių, kuriems tiriamieji davė savo naudotus švirkštus per paskutines 30 dienų.

Asmenų skaičius	Respondentų sk.	Procentai
Niekam nedavė	75	75
Vienam asmeniui	23	23
Dviem asmenims	2	2
Trims asmenims	0	0
Keturiems asmenims	0	0
Šešiems ir daugiau asmenų	0	0

Iš kitų panaudotus švirkštus per paskutines 30 dienų ėmė 20 respondentų (20 proc.). 79 respondentas (79 proc.) nurodė, kad kitų panaudotų švirkštų neimdavo (9 pav.).

9 pav. Naudojimas kitų panaudotais švirkštais per paskutines 30 dienų (proc.)

Iš 20 respondentų, nurodžiusių, kad ėmė kitų naudotus švirkštus, beveik visi respondentai pažymėjo, kad ėmė tik iš pažįstamų asmenų ir tik 1 respondentas, kad neatsimena.

Informuotumas apie švirkštų dezinfekavimo būdus ir pagalbą perdozavus

77 respondentų (77 proc.) nurodė, kad jie žino kaip teisingai dezinfekuoti naudotus švirkštus. 23 respondentai (23 proc.) mano, kad nežino (10 pav.).

Žino, kaip dezinfekuoti švirkštą

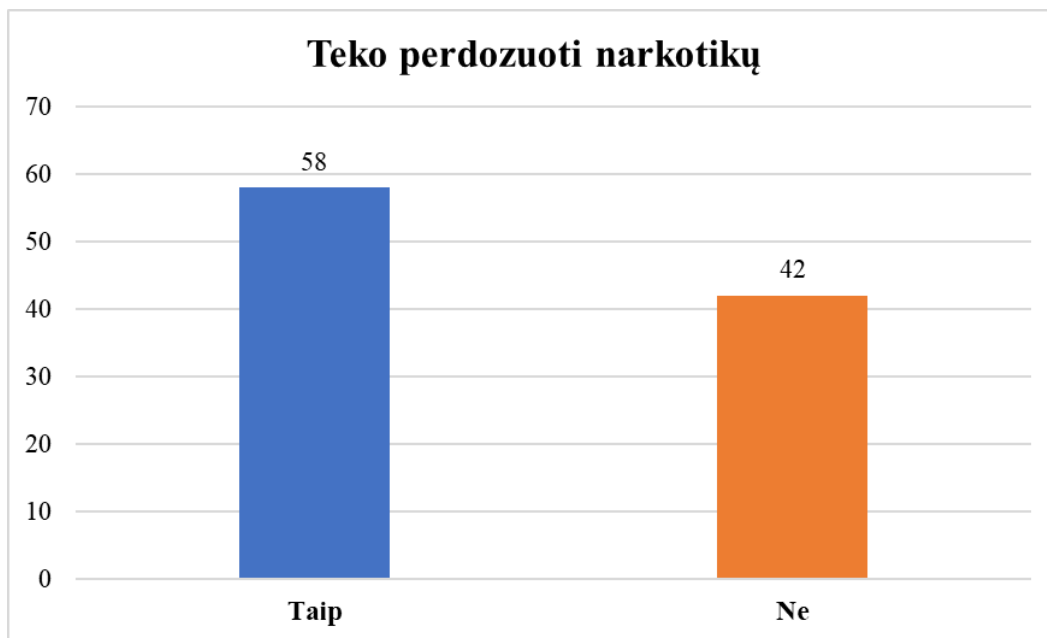
10 pav. Informuotumas apie švirkštų dezinfekavimą (proc.)

Respondentų buvo prašoma nurodyti dažniausiai naudojamus švirkštų dezinfekavimo būdus. Dažniausiai respondentai švirkštus dezinfekuoja karštu vandeniu, šiek tiek rečiau – spiritu arba alkoholiu. Nurodydami atsakymą „kitas būdas“ 7 (7 proc.) apklaustųjų pažymėjo, kad dezinfekavo švirkštus „Fairy“ indų plovikliu. Išsamiau žiūrėti 8 lentelėje.

8 lentelė. Dažniausiai naudojami švirkštų dezinfekavimo būdai

Dažniausiai dezinfekavimui naudojami būdai	Respondentų sk.	Procentai
Šaltu vandeniu	20	20
Karštu vandeniu	31	31
Trumpai pavirinu	21	21
Spiritu arba alkoholiu	25	25
Balintoju, chlorkalkėmis	5	5
Kitas būdas	7	7
Nedezinfekuoja	2	2
Neatsakė	3	3

58 respondentams (58 proc.) yra tekę perdozuoti narkotikų, 42 (42 proc.) – nėra tekę (11 pav.). Beveik visiems (93 proc.) respondentams yra tekę matyti, kaip kiti asmenys perdozuoja narkotikų. Beveik visi (97 proc.) apklaustieji mano, kad žino būdus, kaip būtų galima padėti narkotikų perdozavusiam žmogui.

11 pav. Narkotikų perdozavimas (proc.)

Dauguma respondentų nurodė, kad perdozavusiam narkotinių medžiagų asmeniui neleistų užmigti, iškvieštų greitąją pagalbą, atliktų širdies masažą, patikrintų pulsą ir jeigu reikia pakartotų dirbtinį kvėpavimą, paguldytų ant šono ir padarytų nalaksono injekciją. Išsamiau žiūrėti 9 lentelėje.

9 lentelė. Veiksmai, kito asmens perdozavimo atveju

Veiksmai, kito asmens perdozavimo atveju	Respondentų skaičius	Procentai
Padėčiau po kaklu daiktą taip, kad galva būtų atlenkta, o burna prasižiotų	74	74
Ištraukčiau ir užfiksuočiau liežuvį	54	54
Padaryčiau dirbtinį kvėpavimą burna į burną	69	69
Atlikčiau širdies masažą	82	82
Patikrinčiau pulsą ir jeigu reikia pakartočiau dirbtinį kvėpavimą	77	77
Padaryčiau nalaksono injekciją	88	88
Paguldysčiau žmogų ant šono	86	86
Neleisčiau užmigti	96	96
Iškviesčiau greitąją pagalbą	100	100
Neatsakė	0	0

Rizikingas seksualinis elgesys

Daugiau nei pusė apklaustųjų (60 proc.) nurodė, kad per paskutinį mėnesį neturėjo lytinių santykių. 15 respondentų (15 proc.) nurodė, kad lytinius santykius turėjo 1-3 kartus per mėnesį. 9 tiriamieji (9 proc.) lytiškai santykiavo 4-6 kartus per mėnesį, o 7 ir daugiau kartų – 16 (16 proc.) respondentų (10 lentelė).

10 lentelė. Turėti lytiniai santykiai per paskutinį mėnesį

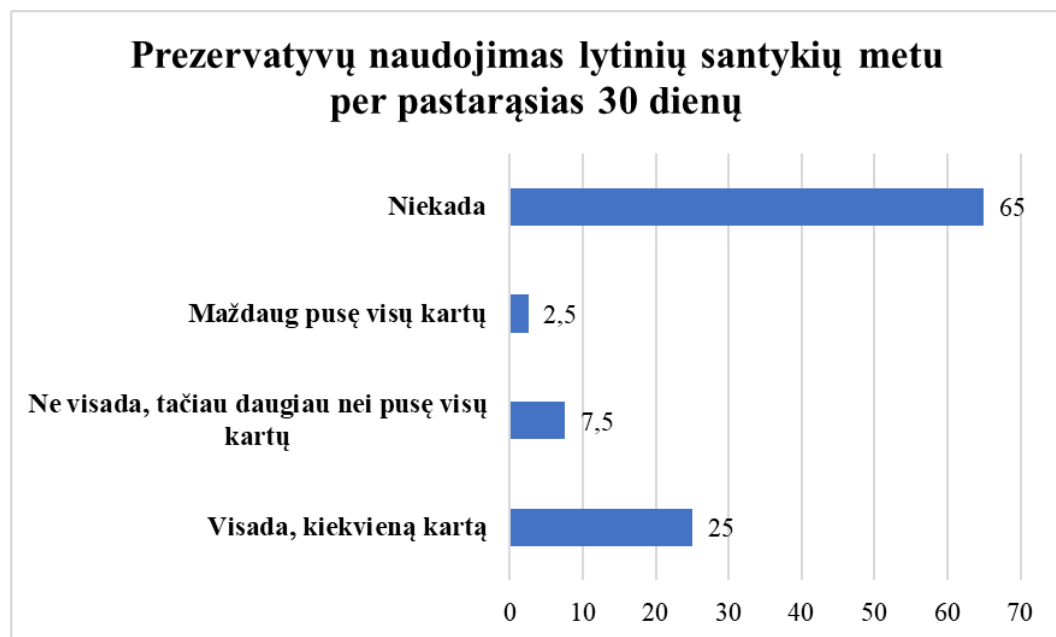
Lytinių santykių skaičius	Respondentų skaičius	Procentai
Nei karto	60	60
Vieną-tris kartus	15	15
Keturis-šešis kartus	9	9
Septynis kartus ir daugiau	16	16

36 respondentai (36 proc.) nurodė, kad per paskutinį mėnesį turėjo vieną lytinį partnerį. Du - tris lytinius partnerius turėjo 2 respondentai (2 proc.), o septynis ir daugiau lytinių partnerių taip pat 2 tiriamieji (2 proc.) (11 lentelė).

11 lentelė. Turėtų lytinių partnerių skaičius per paskutinį mėnesį

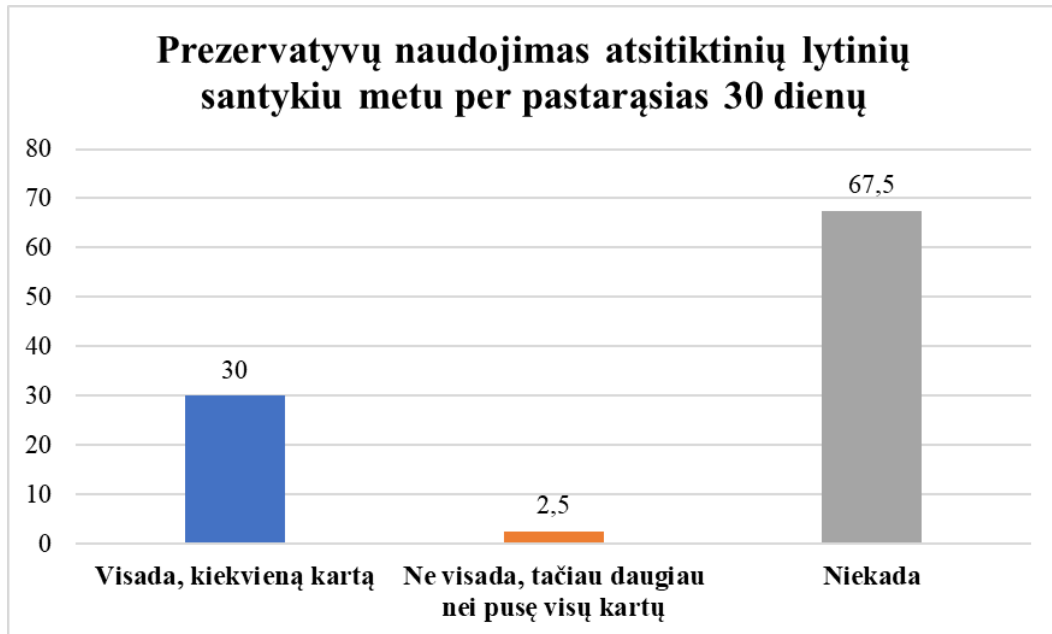
Lytinių partnerių skaičius	Respondentų skaičius	Procentai
Vienas	36	36
Du-trys	2	2
Keturi	0	0
Septyni ir daugiau	2	2
Neturėjo lytinių partnerių	60	60

Iš 40 respondentų, turėjusių lytinių santykių, 10 (25 proc.) teigė, kad per pastarąsias 30 dienų lytinių santykių metu visada, kiekvieną kartą naudojo prezervatyvus, 3 apklaustieji (7,5 proc.) teigė, kad prezervatyvus naudojo ne visada, tačiau daugiau nei pusę visų kartų. Maždaug apie pusę visų kartų prezervatyvus naudojo 1 apklaustasis (2,5 proc.), o 26 (65 proc.) tiriamieji teigė, kad niekada nenaudojo prezervatyvų lytinių santykių metu (12 pav.).

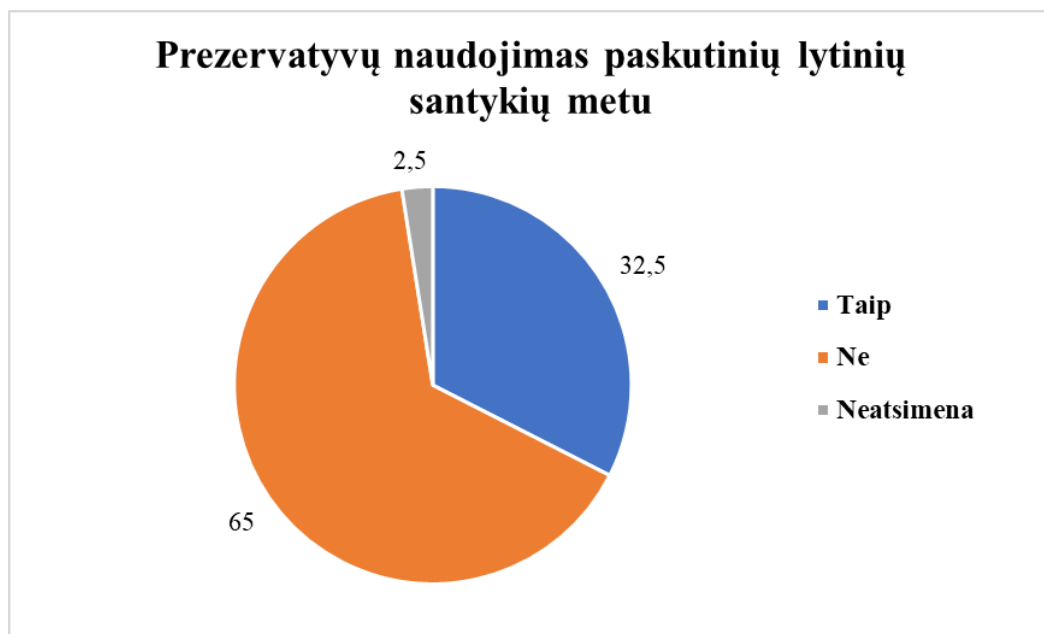
12 pav. Prezervatyvų naudojimas per pastarąsias 30 dienų (proc.)

12 (30 proc.) respondentų nurodė, kad per pastarąsias 30 dienų **atsitiktinių** lytinių santykių metu visada, kiekvieną kartą naudojo prezervatyvus, 27 (67,5 proc.) apklaustieji – nenaudojo niekada prezervatyvų, o 1 (2,5 proc.) respondentas prezervatyvą lytinių santykiu metu naudojo ne visada, tačiau daugiau nei pusę visų kartų (13 pav.).

13 pav. Prezervatyvų naudojimas atsitiktinių lytinių santykių metu per paskutines 30 dienų (proc.)

Paskutinių lytinių santykių metu prezervatyvus naudojo 13 (32,5 proc.) respondentų, o prezervatyvų nenaudojo 26 (65 proc.) apklaustieji. Išsamiau žiūrėti 14 pav.

14 pav. Prezervatyvų naudojimas **paskutinių** lytinių santykių metu (**proc.**)

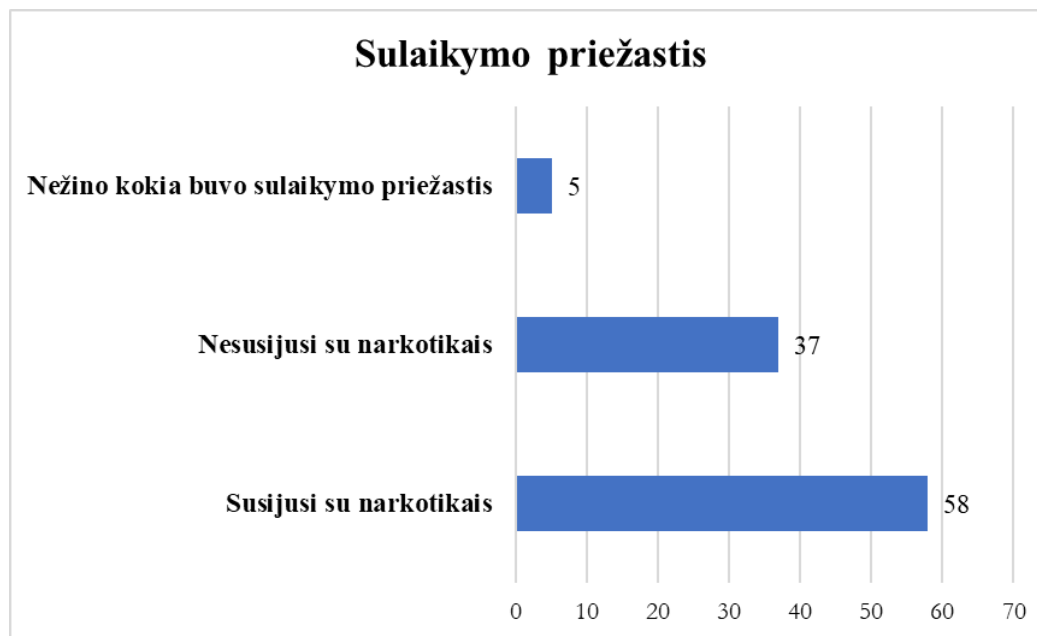
Nusikalstama veika

Laisvės atėmimo vietoje yra buvę 80 respondentų (80 proc.). Per pastaruosius metus buvo sulaikyti ir/ar uždaryti į areštinę, tardymo izoliatorių, pataisos namus - 57 (57 proc.) tiriamieji (12 lentelė).

12 lentelė. Buvimas laisvės atėmimo vietoje

Buvęs laisvės atėmimo vietoje	Kada nors gyvenime (resp. sk.)	Per paskutinius metus (resp. sk.)
Taip	80	57
Ne	20	43

Iš 57 tiriamųjų, kurie buvo šiais metais sulaikyti, 33 (58 proc.) respondentai nurodė, kad jų sulaikymo priežastis buvo susijusi su narkotikais, 21 (37 proc.) teigė, jog sulaikymo priežastis nebuvo susijusi su narkotikais, o 3 (5 proc.) respondentai nežino kokia buvo sulaikymo priežastis (15 pav.).

15 pav. Sulaikymo priežastis (**proc.**)

Gydymasis dėl priklausomybės narkotinėms medžiagoms

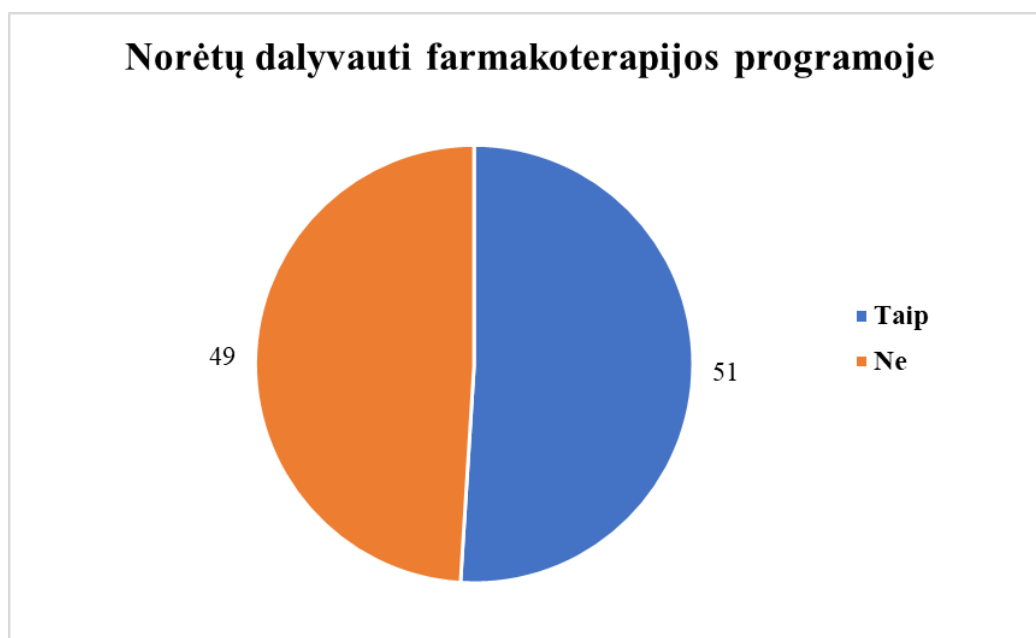
Respondentų buvo prašoma nurodyti, kaip gydėsi (gydymo rūšys) dėl priklausomybės narkotikams. 54 (54 proc.) tiriamųjų teigė, jog yra gydėsi dėl priklausomybės narkotikams, o 46 (46 proc.), jog nėra gydėsi. Dauguma respondentų nurodė, kad yra bandę gydytis stacionare dėl narkotinės abstinencijos (detoksikacija) (13 lentelė).

13 lentelė. Gydomo rūšys dėl priklausomybės narkotinėms medžiagoms

Gydymosi rūšis	Yra gydęsi (abs. sk.)	Yra gydęsi (proc.)
Stacionaras (detoksikacija)	44	82
Stacionaras (reabilitacija)	18	33
Dienos stacionaras	6	11
Ambulatorinis gydymas	2	4
Farmakoterapija (metadonu, subuteksu, buprenorfinu)	14	26

Dalyvavimas bei noras dalyvauti farmakoterapijos programoje

Beveik visi respondentai (98 proc.) nurodė, kad per pastarąsias 30 dienų nedalyvavo farmakoterapijos metadonu/buprenorfinu programoje, tačiau 51 (51 proc.) iš jų norėtų tokioje programoje sudalyvauti (16 pav.).

16 pav. Norėtų dalyvauti farmakoterapijos metadonu/buprenorfinu programoje (proc.)

2011 – 2018 metų apklausos rezultatų palyginimas

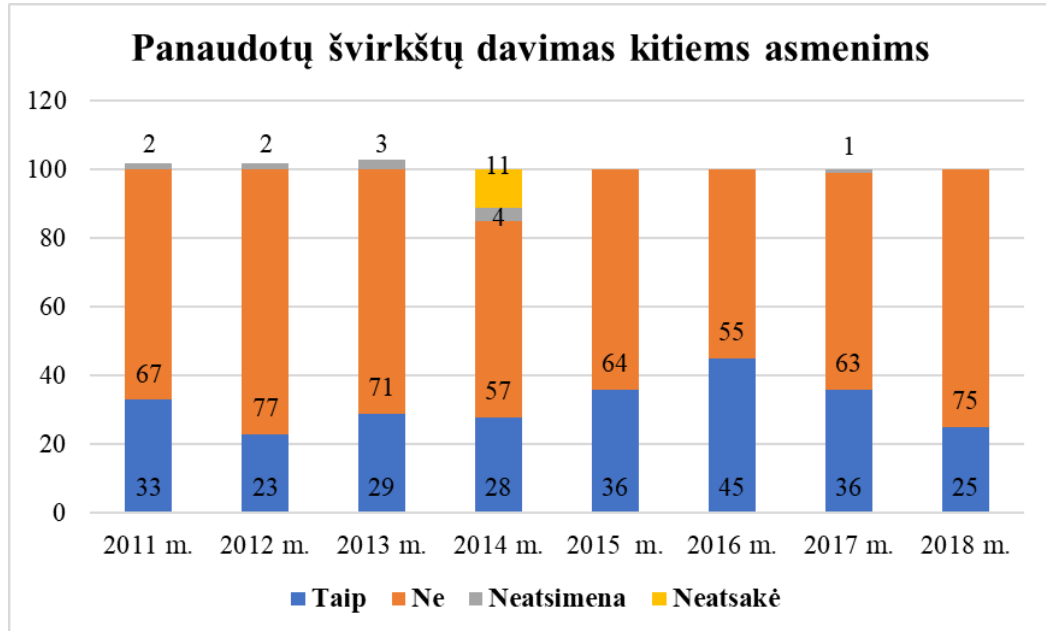
2011 – 2018 metais apklausta: 2011 m. n=100; 2012 m. n=96; 2013m. n=100, 2014 m. n=100; 2015 m. n=100, 2016 m. n=100, 2017 m. n=100, 2018 m. n=100 respondentų.

Apklausos rezultatai buvo palyginti pagal šiuos kriterijus:

1. rizikingą elgesį, susijusį su psichoaktyvių medžiagų vartojimu (dalinimasis švirkštais, švirkštėjimas jau panaudotais švirkštais, tirpalo traukimas iš bendro indo, narkotikų pirkimas prekeivio švirkšte);
2. informuotumą apie švirkštų dezinfekavimo būdus;
3. rizikingą seksualinį elgesį (prezervatyvų naudojimas).

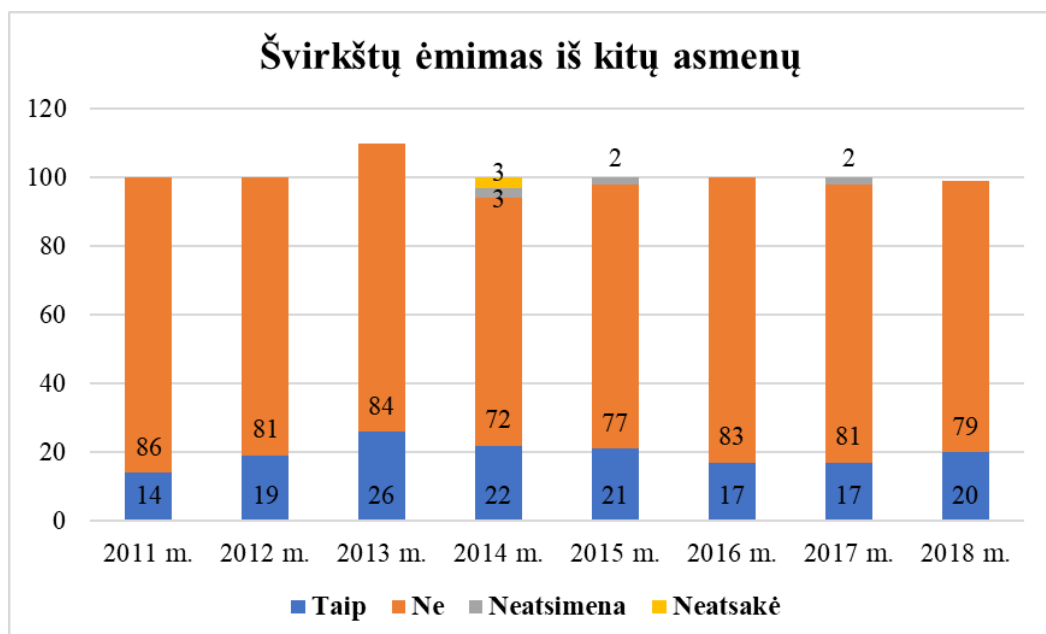
Palyginus septynių metų apklausos rezultatus matome, kad nuo 2011 m. iki 2014 m. panaudotų švirkštų davimas kitiems asmenims per paskutinį mėnesį (30 d.) buvo sumažėjęs, tačiau 2015 m. vėl ėmė didėti ir 2016 m. tapo 12 proc. didesnis nei buvo 2011 m. Tačiau nuo 2016 m. pradėjo tendencingai mažėti.

2018 m. tapo dar mažesnis ir beveik nukrito iki 2012 m. lygio. Dinamikoje svyravo švirkštų davimas kitiems asmenims – vienais metais sumažėdavo asmenų, kurie kitiems duodavo panaudotus švirkštus, skaičius, o kitais metais – padidėdavo (žiūr. 17 pav.).

17 pav. Panaudotų švirkštų davimas kitiems asmenims per paskutinį mėnesį (30 d.) (2011 – 2018 m.) (proc.)

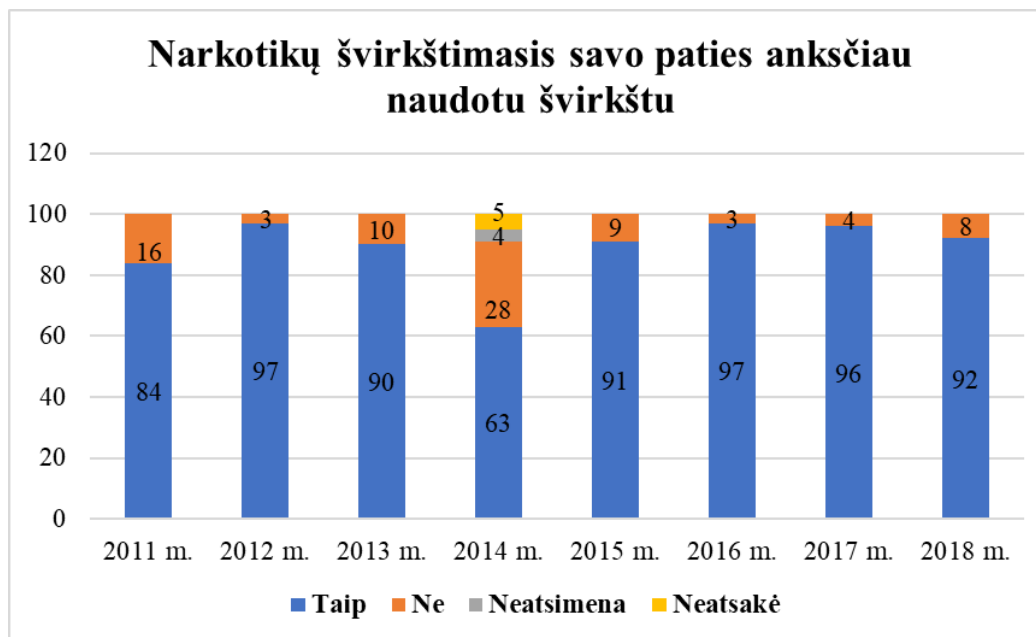
Panaudotų švirkštų ėmimas iš kitų 2011 m. – 2013 m. išaugo 12 proc., tačiau 2014 m. ėmė mažėti ir iki 2017 m. sumažėjo 5 proc. Daugiausia asmenų ėmė švirkštus iš kitų 2013 metais (žr. 18 pav.).

18 pav. Švirkštų ėmimas iš kitų asmenų per paskutinį mėnesį (30 d.) (2011 – 2018 m.) (proc.)

Nuo 2011 m. iki 2018 m. narkotikų švirkštėjimas savo paties anksčiau naudotu švirkštu išliko stabiliai aukštas. Daugiausia asmenų švirkštėsi narkotikus savo paties anksčiau naudotu švirkštu – 2012 m., 2016 m. bei 2017 m., o 2014 m. buvo stebimas ryškus šio reiškinio sumažėjimas (19 pav.).

19 pav. Narkotikų švirkštėjimas savo paties anksčiau naudotu švirkštu (2011 – 2018 m.) (proc.)

2012 m. asmenų, kurie traukė pagamintą narkotikų tirpalą iš bendro indo, skaičius buvo mažiausias, o 2015 m. didžiausias (žr. 14 lentelę). Lyginant 2016 m. su 2015 m. nustatytas beveik per pus didesnis traukusiųjų pagamintą narkotikų tirpalą iš bendro indo per paskutinį mėnesį, apklaustųjų skaičius, o nuo 2016 m. iki 2018 m. pastebimas traukusiųjų pagamintą narkotikų tirpalą iš bendro indo skaičiaus didėjimas.

14 lentelė. Traukė pagamintą narkotikų tirpalą iš bendro indo per paskutinį mėnesį (2011 – 2018 m.)

Traukė pagamintą narkotikų tirpalą iš bendro indo per paskutinį mėnesį (30 dienų)					
	Visada	Ne visada, tačiau dažniau nei pusę visų kartų	Maždaug apie pusę visų kartų	Rečiau nei pusę visų kartų	Niekada
2011 m.	5 proc.	9 proc.	7 proc.	7 proc.	72 proc.
2012 m.	0 proc.	6 proc.	6 proc.	7 proc.	80 proc.
2013 m.	0 proc.	14 proc.	6 proc.	16 proc.	64 proc.
2014 m.	2 proc.	8 proc.	4 proc.	14 proc.	51 proc.
2015 m.	8 proc.	24 proc.	3 proc.	17 proc.	48 proc.
2016 m.	3 proc.	6 proc.	3 proc.	15 proc.	73 proc.
2017 m..	2 proc.	11 proc.	6 proc.	12 proc.	68 proc.
2018 m.	2 proc.	13 proc.	4 proc.	25 proc.	55 proc.

Nuo 2011 m. iki 2018 m. asmenų, nurodžiusių, kad niekada nepirko narkotikų prekeivio švirškšte per pastarąsias 30 dienų, skaičius kito dinamiškoje. O 2018 m. šis skaičius tapo didžiausias lyginant visus metus tarpusavyje (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Pirko narkotiką prekeivio švirškšte per paskutinį mėnesį (2011 – 2018 m.)

Pirko narkotiką prekeivio švirškšte per paskutinį mėnesį (30 dienų)					
	Visada	Ne visada, tačiau dažniau nei pusę visų kartų	Maždaug apie pusę visų kartų	Rečiau nei pusę visų kartų	Niekada
2011 m.	1 proc.	2 proc.	0 proc.	4 proc.	93 proc.
2012 m.	0 proc.	0 proc.	3 proc.	0 proc.	97 proc.
2013 m.	0 proc.	1 proc.	0 proc.	5 proc.	93 proc.
2014 m.	0 proc.	0 proc.	0 proc.	8 proc.	83 proc.
2015 m.	0 proc.	2 proc.	0 proc.	2 proc.	96 proc.
2016 m.	0 proc.	0 proc.	1 proc.	3 proc.	96 proc.
2017 m.	0 proc.	1 proc.	0 proc.	1 proc.	97 proc.
2018 m.	0 proc.	0 proc.	0 proc.	0 proc.	99 proc.

Apklaustieji nurodė, kad dažniausiai švirškštus dezinfekuoja vandeniu (šaltu ar karštu) arba trumpai pavirindami. 2012 – 2014 m. populiariausias švirškštų dezinfekavimo būdas buvo virinimas, o 2011 m. - 2013 m. ir 2015 m. - 2018 m. – plovimas karštu arba šaltu vandeniu (16 lentelė).

16 lentelė. Dažniausiai naudojami švirškštų dezinfekavimo būdai (2011 – 2018 m.)

Dezinfekuoja naudotą švirškštą							
	Šaltu vandeniu	Karštu vandeniu	Trumpai pavirina	Spiritu/ alkoholiu	Balintoju/ chlorkalkėmis	Kitas būdas	Neatsakė
2011 m.	25 proc.	23 proc.	19 proc.	15 proc.	3 proc.	14 proc.	1 proc.
2012 m.	19 proc.	24 proc.	30 proc.	7 proc.	4 proc.	14 proc.	2 proc.
2013 m.	18 proc.	23 proc.	30 proc.	9 proc.	6 proc.	13 proc.	1 proc.
2014 m.	6 proc.	11 proc.	23 proc.	18 proc.	6 proc.	8 proc.	28 proc.
2015 m.	44 proc.	25 proc.	20 proc.	9 proc.	5 proc.	5 proc.	2 proc.
2016 m.	32 proc.	47 proc.	16 proc.	16 proc.	3 proc.	8 proc.	0 proc.
2017 m.	37 proc.	42 proc.	23 proc.	12 proc.	4 proc.	11 proc.	0 proc.

2018 m.	20 proc.	31 proc.	21 proc.	25 proc.	5 proc.	7 proc.	3 proc.
----------------	----------	-----------------	----------	-----------------	---------	---------	---------

Prezervatyvų naudojimo dažnis per pastarąsias 30 dienų labai kito 2011 – 2018 m. dinamikoje, kadangi vienais metais narkotinių medžiagų vartotojai dažniau naudodavo prezervatyvus, kitais metais – rečiau. 2015 m. buvo stebimas didžiausias procentas apklaustųjų, prezervatyvus naudojusių visada, tačiau taip pat ir vienas didesnių procentų, kai prezervatyvai buvo nenaudojami niekada. Vienas iš didžiausių procentų apklaustųjų, prezervatyvus naudojusių visada buvo stebimas ir 2017 m. (17 lentelė).

17 lentelė. Prezervatyvų naudojimas lytinių santykių metu per pastarąsias 30 dienų (2011 – 2018 m.)

Kaip dažnai per pastarąsias 30 dienų lytinių santykių metu naudojo prezervatyvą					
	Visada	Ne visada, tačiau dažniau nei pusę visų kartų	Maždaug apie pusę visų kartų	Rečiau nei pusę visų kartų	Niekada
2011 m. (n=60)	25 proc.	2 proc.	3 proc.	3 proc.	67 proc.
2012 m. (n=62)	37 proc.	3 proc.	5 proc.	2 proc.	53 proc.
2013 m. (n=60)	33 proc.	5 proc.	0 proc.	2 proc.	60 proc.
2014 m. (n=70)	18 proc.	16 proc.	5 proc.	8 proc.	23 proc.
2015 m. (n=48)	44 proc.	0 proc.	0 proc.	0 proc.	66 proc.
2016 m. (n=42)	31 proc.	2 proc.	2 proc.	5 proc.	60 proc.
2017 m. (n=41)	40 proc.	2 proc.	0 proc.	0 proc.	56 proc.
2018 m. (n=40)	25 proc.	7,5 proc.	2,5 proc.	0 proc.	65 proc.

2011 m. ir 2014 m. dalis respondentų niekada nenaudojo prezervatyvų atsitiktinių lytinių santykių metu per pastarąsias 30 dienų. 2015 m. ir 2017 m. tokių tiriamųjų buvo daugiau negu pusė. 2012 – 2013 m. nebuvo respondentų, kurie būtų nenaudoję prezervatyvų atsitiktinių lytinių santykių metu. O 2016 m. ir 2018 m. nustatytas didžiausias kiekis respondentų, kurie atsitiktinių lytinių santykių metu niekada nenaudojo prezervatyvo. Daugiausia respondentų, kurie prezervatyvą atsitiktinių lytinių santykių metu naudojo kiekvieną kartą buvo 2012 m. ir 2013 m. (18 lentelė).

18 lentelė. Prezervatyvų naudojimas **atsitiktinių** lytinių santykių metu per pastarąsias 30 dienų (2011 – 2018 m.)

Kaip dažnai per pastarąsias 30 dienų ATSITIKTINIŲ lytinių santykių metu naudojo prezervatyvą					
	Visada	Ne visada, tačiau dažniau nei pusę visų kartų	Maždaug apie pusę visų kartų	Rečiau nei pusę visų kartų	Niekada
2011 m. (n=14)	64 proc.	0 proc.	0 proc.	7 proc.	29 proc.
2012 m. (n=26)	92 proc.	4 proc.	4 proc.	0 proc.	0 proc.
2013 m. (n=9)	89 proc.	11 proc.	0 proc.	0 proc.	0 proc.
2014 m. (n=68)	24 proc.	12 proc.	7 proc.	6 proc.	19 proc.
2015 m. (n=48)	40 proc.	0 proc.	0 proc.	0 proc.	54 proc.
2016 m. (n=42)	32 proc.	0 proc.	0 proc.	7 proc.	61 proc.
2017 m. (n=41)	34 proc.	7 proc.	0 proc.	5 proc.	54 proc.
2018 m. (n=40)	30 proc.	2,5 proc.	0 proc.	0 proc.	67,5 proc.

Išvados

1. Mobilioje sveikatos klinikoje (Stoties mikrorajone ir Vilniaus tabore) dažniausiai lankosi jauno amžiaus (vid. 34 metai) vyrai, bedarbiai, gyvenantys su tėvais arba vieni Vilniaus mieste.
2. Beveik visų respondentų vartojama psichoaktyvi medžiaga yra heroinas, švirkščiamas intraveniniu būdu. O daugiau nei pusė apklaustųjų per pastarąsias 30 dienų vartojo alkoholį (54 proc.).
3. 79 proc. respondentų nesinaudojo svetimais švirkštais per paskutines 30 dienų, tačiau 92 proc. yra švirkštęsi savo paties anksčiau naudotais švirkštais. Dauguma respondentų savo švirkštus naudojo du - keturis kartus.
4. Savo naudotus švirkštus per paskutines 30 dienų kitiems asmenimis davė 25 proc. tiriamųjų.
5. 77 proc. respondentų manė, kad žino, kaip teisingai dezinfekuoti panaudotus švirkštus. Dažniausiai švirkštus dezinfekuodavo karštu arba šaltu vandeniu, trumpai pavirindavo arba švirkštų dezinfekcijai naudodavo alkoholį arba spiritą.
6. 58 proc. respondentų yra tekę perdozuoti narkotikų. Beveik visiems respondentams yra tekę matyti, kaip perdozuoja kiti narkotikų vartotojai. Beveik visi respondentai mano, kad jie žino, kaip galima padėti perdozavusiam narkotinių medžiagų asmeniui. Dauguma iš jų nurodė, kad perdozavusiam narkotinių medžiagų asmeniui neleistų užmigti, iškviestų greitąją pagalbą, atliktų širdies masažą, paguldytų ant šono ir padarytų nalaksono injekciją.
7. Per paskutines 30 dienų lytinių santykių turėjo 40 proc. respondentų. Dauguma jų turėjo vieną lytinį partnerį. 25 proc. apklaustųjų per pastarąsias 30 dienų lytinių santykių metu visada naudojo prezervatyvus. Atsitiktinių lytinių santykių metu prezervatyvus visada naudojo

30 proc. respondentų. Paskutinių lytinių santykių metu prezervatyvus naudojo 32,5 proc. tiriamųjų.

8. Laisvės atėmimo vietose yra buvę 80 proc. respondentų. Per pastaruosius metus laisvės atėmimo vietose yra buvę 57 proc. apklaustųjų, iš jų 58 proc. sulaikymo priežastis buvo susijusi su narkotikais.
9. Daugiau nei pusė respondentų gydėsi dėl priklausomybės narkotikams. Didžioji dauguma gydėsi stacionare (detoksikacija). 51 proc. respondentų norėtų sudalyvauti farmakoterapijos metadonu/buprenorfinu programoje.